

**Van beleid tot beelden.
Omgaan met diversiteit op school.**

Lia Blaton
– Steunpunt Diversiteit & Leren –

Waarschuwing:

In deze presentatie worden stereotyperende afbeeldingen gebruikt van directeurs en leerkrachten.

Er zijn natuurlijk ook vrouwelijke directeurs

- zonder snor en hoge hoed -
- en mannelijke leerkrachten
- niet noodzakelijk blond -

1. GOK-onderzoek

- Het diepteonderzoek van het Steunpunt Gelijke Onderwijskansen vertrekt vanuit de vaststelling dat er grote verschillen in effectiviteit zijn tussen scholen met een gelijkaardige leerlingpopulatie. De hoofdvraag luidt dan ook: waar maken leerkrachten en scholen het verschil?
- **Vier onderzoeksfocussen:**
 - **diversiteit (Lia Blaton, Steunpunt Diversiteit & Leren)**
= deze presentatie
 - Schrijfvaardigheid (Lieve Verheyden, CTO)
 - welbevinden en betrokkenheid (Evelyn Buyse & Gerlinde Snoeck, ECEGO)
 - taalverwerving en kennisconstructie (Koen Van Gorp, CTO)
- **Gemeenschappelijk deel:** selectie van scholen, delen van dataverzameling (interviews, vragenlijsten (SIBO), ...)

2. Onderzoek: focus diversiteit

2.1. Diversiteit?

- Aanvankelijk: ICO als onderwijs voor migranten. Langzamerhand evolutie naar: diversiteit als uniciteit van elke leerling (universele benadering) centraal
- Culturele diversiteit, sociale diversiteit, etnische diversiteit, diversiteit in talenten, talige diversiteit, diversiteit in leren ...
 - Er zijn vele vormen van diversiteit waar het onderwijs, elke school en elke leerling mee wordt geconfronteerd. Sommigen zien het als probleem, anderen als uitdaging en nog anderen als mogelijkheid.
- Maar hoe men het ook ziet, waar het in onderwijs om gaat is verschillen benutten als kansen voor alle kinderen om te leren.

Diversiteit = rode draad doorheen factoren die gelijke kansen bevorderen:

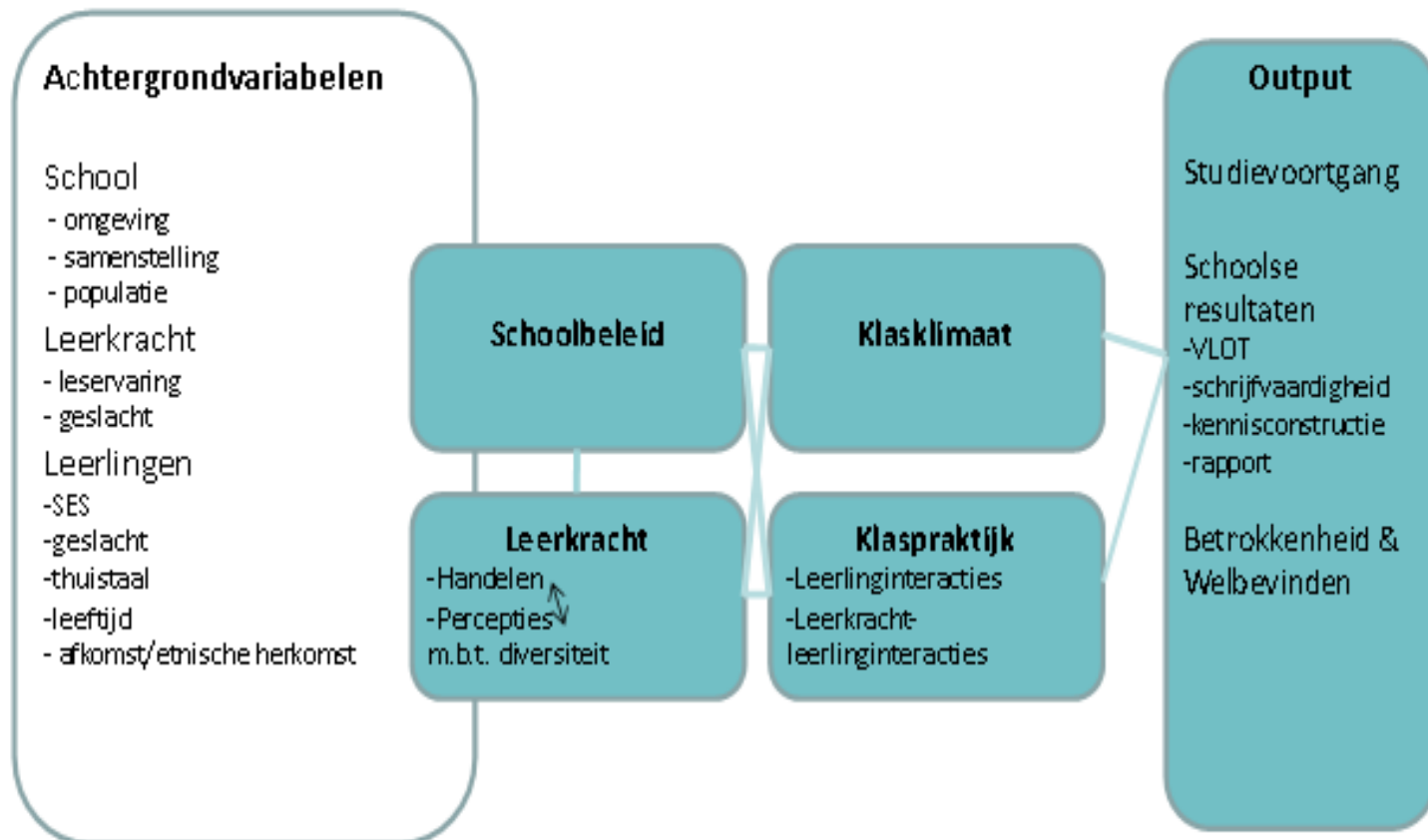

- Hoe denken leerkrachten over leerlingen? (achtergrond, capaciteiten, thuissituatie, ouders)
- Welke verwachtingen hebben leerkrachten?
- Hoe wordt vormgegeven aan het onderwijs (kwalitatief, voor alle leerlingen)
- Hoe worden leerlingen benaderd en aangesproken?

2.2. Onderzoeksvragen

- Wat zijn **leerkrachtpercepties** m.b.t. omgaan met diversiteit, de leerlingen in hun klas en de klaspraktijk?
- **Hoe handelen leerkrachten?** Hoe organiseren ze hun klaspraktijk, hoe gaan ze om met de aanwezige diversiteit?
- Hoe gaan leerkrachten concreet om met leerlingen met bepaalde achtergrondkenmerken?
- Welke **verbanden** zijn er tussen percepties en handelen van leerkrachten en achtergrondkenmerken en leren van leerlingen (betrokkenheid, VLOT, rapporten, ...)

2.3. Onderzoekskader

2.4. Onderzoekspopulatie

- 3 onderzoeksscholen
- 2 klassen/school (vierde en zesde leerjaar)
- 10 focusleerlingen per klas

		School 1	School 2	School 3
Populatie		Homogeen Turks	Bicultureel Marokkaans/Turks	Heterogeen
GOK-indicatoren	% doelgroep leerlingen	98,5%	94,5%	84,1%
	Vervaningsinkomen	62,2%	45,1%	44,5%
	Opleiding moeder	97,5%	90,7%	77,9%
	Thuis taal niet Nederlands	92,5%	94,5%	86%
Aantal leerlingen		201	182	353
Effectiviteit op vlak van VLOT		+/-	+	++
Ligging		platteland	stad	stad
Inrichtende macht		gemeenschapsonderwijs	Vrij onderwijs	gemeenschapsonderwijs
Aantal leerlingen in het vierde leerjaar		24 (8 leerlingen op leeftijd)	20 (11 leerlingen op leeftijd)	44 (24 leerlingen op leeftijd)
Aantal leerlingen in het zesde leerjaar		9 (2 leerlingen op leeftijd)	21 (5 leerlingen op leeftijd)	46 (23 leerlingen op leeftijd)

2.5. Onderzoeksopzet

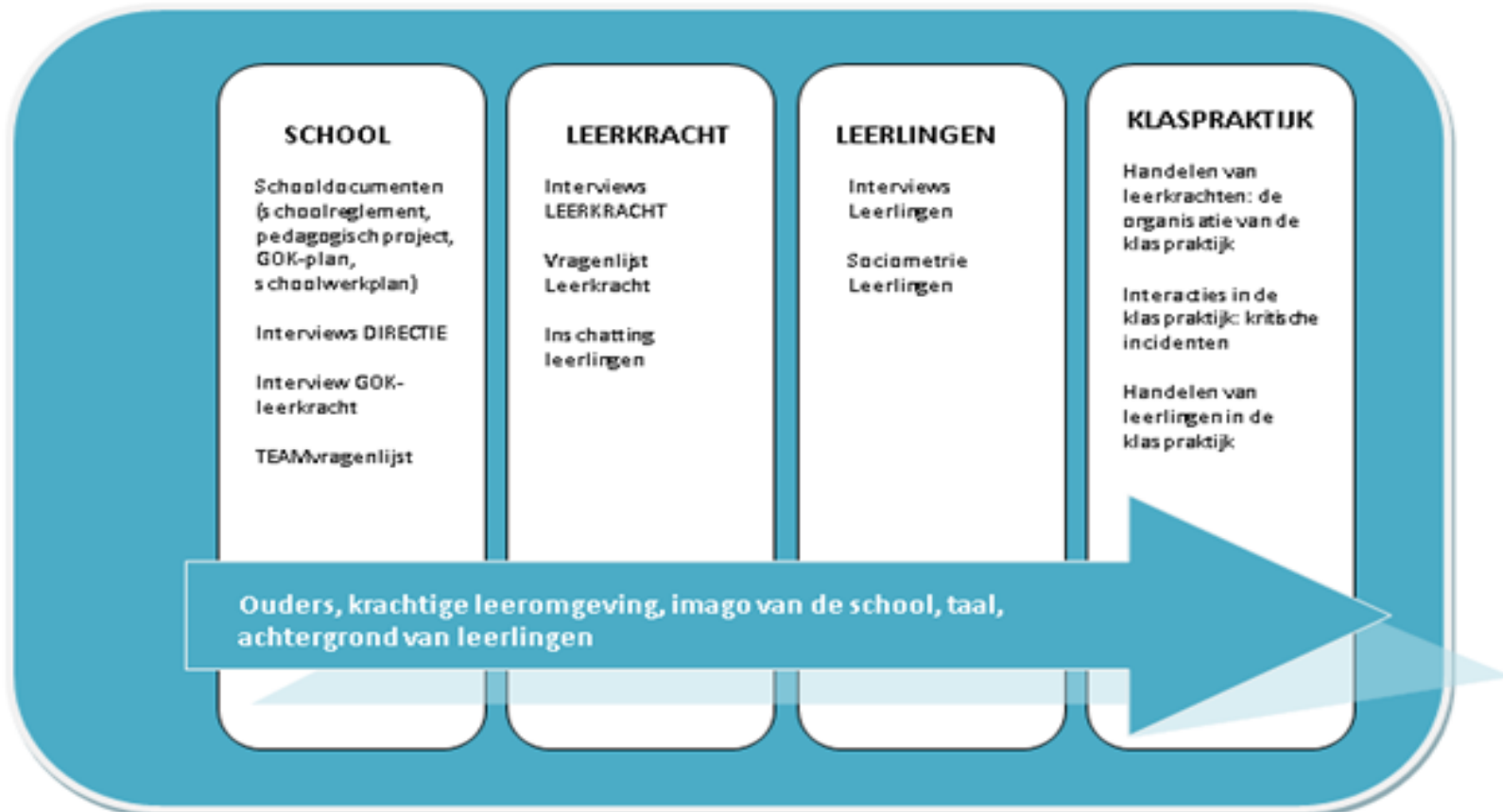
- Kwalitatief onderzoek
- Dataverzameling

Bij wie?	Wat?	Methode	Instrument
School(team)	Schoolbeleid	Documentanalyse	-
	Visie van directie	Semi-gestructureerd interview Enquête	Interviewleidraad Schriftelijke vragenlijst
	Visie van team	Enquête	Schriftelijke vragenlijst
Leerkrachten	Opvattingen	Semi-gestructureerd interview	Interviewleidraad
	Onderwijs-handelen	Observatie Video-opname Data (lessen: documenten)	Etnografisch onderzoek, video-analyse
	Inschatting van leerlingen	Vragenlijst (2X)	(vragenlijst) rating
Leerlingen	Handelen in de klas	Observatie & Video-opname	Veldnotities Analyse van video-data
	Sociometrische status	Vragenlijst (2X)	Rating
Focusleerlingen	Visie over school (samenwerkend leren, taal, ...)	Semi-gestructureerd interview	Interviewleidraad

2.6. Analyse

~ videodata, interviews, vragenlijsten, observaties (veldnotities)

~ Analyse kader

3. Inhoud presentatie

- In deze presentatie bekijken we hoe een beleid op school vorm gegeven wordt: doorheen schooldocumenten, denken & handelen van leerkrachten.
- Aan de hand van **illustraties** gaan we in op hoe het beleid en discours van een school impact heeft op verschillende niveaus: o.a. doelmatigheidsbeleving van leerkrachten, zelfbeeld van leerlingen, werking in de klas, omgaan met ouders, ...

- Voorbeelden

Opmerking:

- scholen zijn in dit onderzoek onder de loep genomen gedurende één schooljaar.
- Scholen kunnen veranderen.
- Belang van voorbeelden en illustraties: hoe op verschillende niveaus (impliciete) opvattingen en ideeën leven en spelen.
- **In presentatie: we contrasteren telkens school 1 (links) & school 2 (rechts)**

4. Onderzoeksresultaten

4.1. Overzicht

- Wat staat in schooldocumenten?

- Wat zegt de directeur?

- Wat zeggen leerkrachten?

- Wat zeggen leerlingen?

- Wat observeren we?

Thema's:

- Creëren van een krachtige leeromgeving
- Imago van de school
- School & ouders

→ Laatste twee: doorheen onderzoek kwamen deze thema's naar boven

4.2. Imago van de school

- Concentratiescholen → cfr. “witte vlucht” & “zwarte vlucht” (jaren ‘90)
 - ~ vooroordeel: *“school met een hoog aantal allochtone leerlingen kan geen kwalitatief hoogstaand onderwijs bieden”* (Mahieu & De Mets, 1998)
 - ~ cfr. publicatie KBS: *‘hoe verstevigen we de kwaliteit in onze school’* & *“hoe zorgen we ervoor dat de omgeving in die kwaliteit gelooft”*
- Discussie: leeft vandaag ook nog: vb. Antwerpen: school in zicht, buurtschool die wijk weerspiegelt (Albertijn & Smeyers, 2009)
 - Imago in termen van positief en negatief (Mahieu & Clycq, 2007)

Schoolwerkplan

Onze school wordt door anderen gepercipieerd als een school die niet zo goed is

We zijn een goede school, die goede kwaliteit biedt

“We kampen met vooroordelen (...). We moeten de kwaliteit van onze school hoog houden en tevens deze kwaliteit uitstralen. (...) Een school wordt gemaakt door mensen die er werken. We zijn er zeker van dat op onze school goed onderwijs wordt gegeven.”

“We zijn een sterke school”

We moeten vechten tegen het beeld dat anderen van onze school hebben

“Zij hebben mij altijd als het buitenbeentje gezien, van ach, da’s die met haar zwarte school.”

“Ze zien ons als Turkenschool, zo noemen ze ons en zo kijken ze naar ons. En ik heb daar heel hard tegen gevochten. Ik heb gezegd, kijk, mijn kinderen zijn even goed als andere kinderen.”

“Ik vind dat wij meer nog een zorgschool zijn, dat wij meer aandacht besteden aan problemen. Ik denk dat een probleemkind van oorsprong Belgisch, ook aan zijn trekken zou kunnen komen.”

We zijn een goede en leuke school

“De ouders zien onze school als een school waar discipline is en waar kinderen met een goed niveau naar het middelbaar gaan.”

“Wij zijn een zeer goede concentratieschool.”

“Ik kan onze school even goed aanraden voor Belgische kinderen.”

Het imago van onze school is niet goed, het is moeilijk om kwaliteit te bieden en het niveau hoog te houden.

“Wij volgen onze handleidingen, maar ik vind wel het eindresultaat niet zo hoog als in een witte school.”

“Het is zeer moeilijk om dingen af te krijgen.”

We zijn goed bezig.

“We halen het onderste uit de kan (...) mijn verwachtingen liggen ook wel hoog, dus ik denk echt dat ik veel eis van mijn leerlingen.”

“Je mag niet zeggen deze kinderen kunnen dat niet, als je niet probeert, kan je dat niet. (...) Wij staan verder hier, wij staan veel verder: wij moeten ons publiek iets leren, het is niet van ‘ga maar naar de logopedist of de kinesist. Hier moeten ze het kennen van hier.”

Elders is het moeilijker

Goede school, we leren veel

“Neen, een andere school is nog moeilijker, ja zo te horen van andere kinderen wel’

“Dees is gemakkelijker.”

“Andere was makkelijker, maar beter moeilijk, ge kunt meer bijleren hier.”

“Moeilijker, omdat we hier dikkere boeken hebben en zo moeilijkere boeken hebben.”

“Vroeger, toen wist ik niet dat ik zo slim was. Nu ik hier ben heb ik veel geleerd, en dat is ook fijn aan deze school.”

- Beeld dat anderen hebben over school wordt geïnternaliseerd op alle niveaus.
- GOK-scholen/concentratiescholen kunnen strijden tegen beeld van buitenwereld, of zich neerleggen bij het imago.

4.3. Ouders

- Belangrijk voor scholen en leerkrachten: gevoel van tevredenheid over ouders (cfr. schooleffectiviteit & beleidsvoerend vermogen)
- Ouderbetrokkenheid & ouderparticipatie (formeel) = heeft plaats in Vlaams onderwijsbeleid (cfr.: verregaand: tot engagementsverklaring)

Schoolwerkplan

- **Belang** van ouderbetrokkenheid
 - Voor leren van kinderen.
 - Ouderbetrokkenheid komt schoolklimaat ten goede.
 - Betrokkenheid van ouders op school: **bepaalde momenten**
 - Betrokkenheid van ouders **thuis**: interesse in school, opdrachten begeleiden, verwachtingen t.a.v. ouders
 - **Formele** participatieorganen functioneren niet optimaal
-
- Cultuur van ouders: niet evident om mee om te gaan.
 - *“Een school kan pas maximaal renderen als ouders en schoolteam hetzelfde doel nastreven.”*
 - Begeleiden van leren thuis: *“Wij verwachten van de ouders dat zij een belangrijke stimulerende rol spelen.”*
 - GOK-thema: ouderparticipatie
-
- Ouders die het beste willen voor hun kind.
 - Werkgroep ouderbetrokkenheid: *“De ouders zoveel mogelijk betrekken bij het schoolgebeuren om zo aan het welbevinden en de betrokkenheid van ouders als leerlingen te werken.”*

Ouders worden getypeerd als kansarm.

Ouders zijn moeilijk te bereiken

Door veel inspanningen bereiken we ouders

“Of als er eens een speciale actie gedaan wordt, verwacht je toch dat ouders komen om eens te kijken hoe het staat. Dan komen die niet opdagen, dat is frustrerend.”

*“Jullie zijn welkom.”
“We zien ouders als we ze nodig hebben.”*

Ouders bereiken is moeilijk

“We doen echt veel moeite. Maar hebben ze geen interesse in het onderwijs, hebben ze geen vervoer, kunnen ze de taal niet? Er zijn ouders die je heel het schooljaar niet ziet.”

We bereiken ouders door al onze inspanningen

“We hebben veel moeite gedaan, dus op al die jaren, ja echt wel, want in het begin was dat niet.”

“We hebben dat zo opgebouwd en nu komen die allemaal en die vinden dat Geweldig.”

“Wij zijn blijven gaan, wij hebben ook altijd geëvalueerd van waarom komen er zo weinig ouders, wat kunnen we doen...”

- Ouders: komen aan bod in gesprekken in de klas (virtueel aanwezig)
- Kinderen brengen elementen aan
- Maar ook leerkrachten: hier zien we wel verschillen.
 - Wijze waarop leerkrachten naar ouders kijken (en vnl.visie over opvoeding*) komt in klas aan bod.

*huiswerk maken, kledij, bibliotheekbezoek, slaapuur

- Ouderbetrokkenheid = belangrijk
- Dit thema komt naar boven in documenten, interviews vragenlijsten
 - Ouders bereiken: wordt ervaren als zeer moeilijk voor meeste scholen (cfr. Gerlinde Snoeck)
 - Positief verhaal: nadruk op inspanningen, zelfevaluatie
- In 3 scholen: kwaliteit van school wordt gekoppeld aan ondersteuning die ouders thuis kunnen bieden
 - *“Ze moeten het van hier kennen.”*
 - *“Het zijn mensen die weinig betrokken zijn bij de school.”*
 - *“Het komt ook van de ouders die steun moeten geven, het zijn niet enkel de leerkrachten.”*
 - *“Leerlingen worden thuis weinig ondersteund.”*

4.4. Krachtige leeromgeving

- Kansen bieden aan elke leerling om tot maximale ontplooiing te komen.
- Motiverend, uitdagend, ...
- Variatie aan werkvormen
- Gunstig klasklimaat & kwaliteitsvolle leerkrachtstijl (zie Evelien Buyse)

Dit deelonderzoek focus op:

- Effectieve leertijd
- Inzetten van werkvormen (interactief) + kwaliteit van groepswork

- Leren is meer dan kennisoverdracht
- Leren is actief, zelfontdekkend
 - constructivistische visie op onderwijs
- Aandacht voor groepswork & CLIM
 - School 1: vermelden groepswork*
 - School 2: uitgewerkt plan & nascholingsbeleid voor CLIM*
- Aandacht voor projecten, hoekenwork, etc.

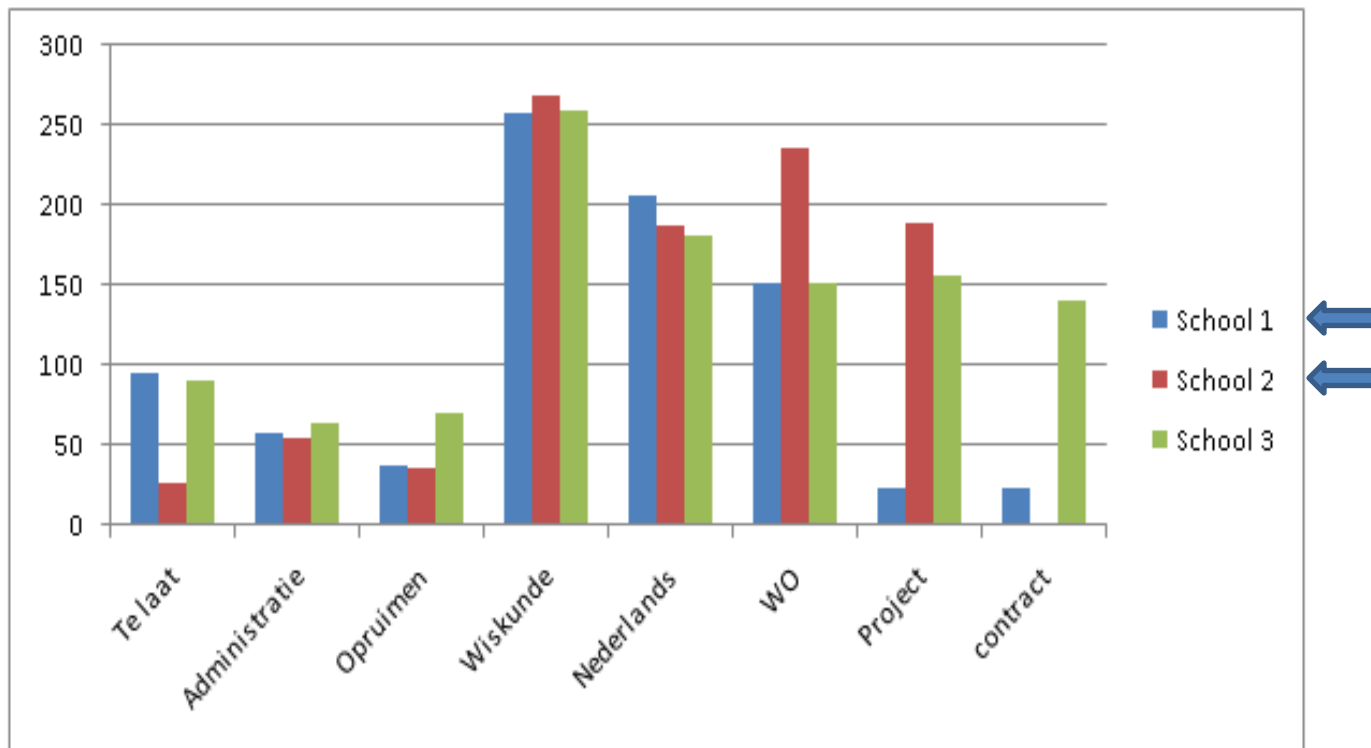
- CLIM & groepswerk
- Projecten, hoekenwerk, ...
- Differentiatie
- Werkvormen/vak:
 - Wiskunde: eerder individueel werk
 - Nederlands: variatie aan werkvormen (groepswerk, partnerwerk, ...)
 - Wereldoriëntatie: vnl. groepswerk

Leerkrachten school 2: rapporteren meer groepswerk dan andere scholen.

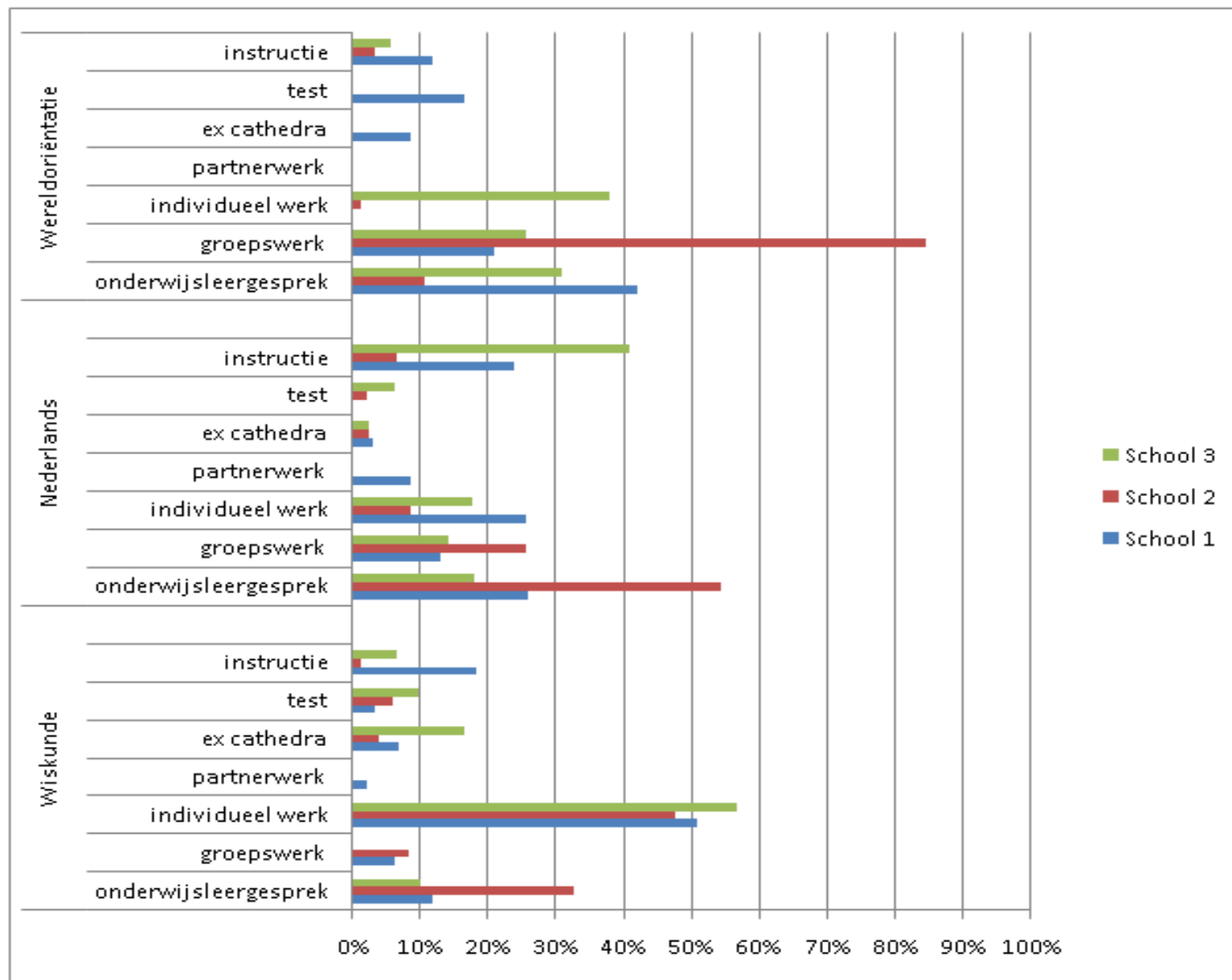

Grote verschillen tussen scholen (observaties)

- Effectieve leertijd

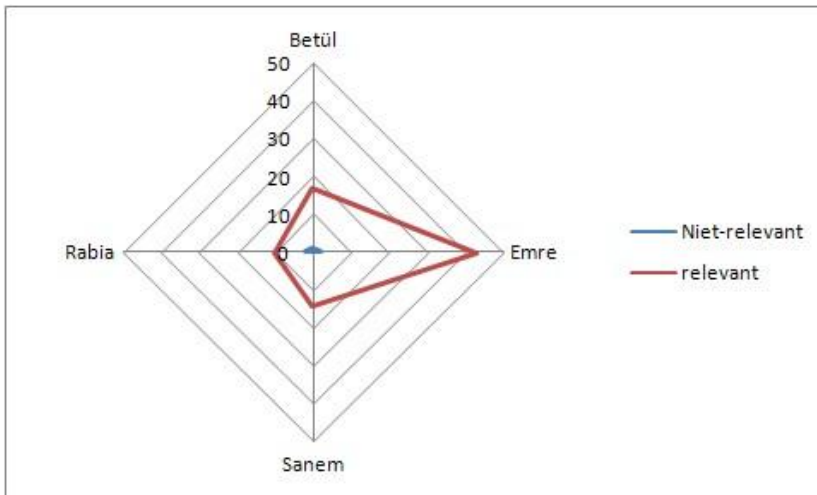
- Inzetten van werkvormen

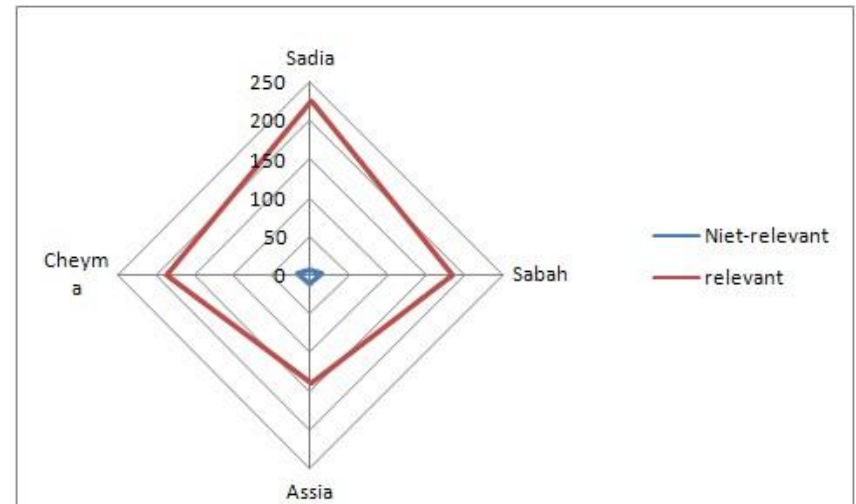
- **Kwaliteit van groepswork in interactie: verschilt:**

Illustratie: groepswork in praktijk (interactiespinnen, 1 groepje leerlingen, fictieve namen)

School 1

School 2

- Taak: invullen oefenblad, opzoeken informatie in boeken

- Taak: Zit er een schroefje los (CLIM)

- Constructivistische visie (schooldocumenten & interviews)
- Verschil tussen rapporteren & handelen
- Kwaliteit van groepswork in interactie: verschilt:
 - Criteria coöperatief leren: positieve onderlinge afhankelijkheid, interactie, individuele verantwoordelijkheid, sociale vaardigheden, groepsproces = cruciaal voor welslagen van coöperatief groepswork
 - Uitdagende taken
 - Begeleidende rol van de leerkracht

- In praktijk: duidelijke link tussen schoolbeleid en klaspraktijk

School 1:

*minder groepswork,
veel marge tot verbetering
(kwaliteit groepswork)*

*School 2: met veel kwalitatief goed
groepswork (ook CLIM) heeft:*

- *Samenwerking tussen leerkrachten*
- *Begeleiding van leerkrachten in de
klas*
- *Uitgewerkt nascholingsbeleid*

5. Conclusie

5.1. Beleidsvoerend vermogen van scholen

Onderzoeksbevindingen sluiten aan bij onderzoek over krachtig beleidsvoerend vermogen. Wat is nodig?

- Leiderschap
- Schoolvisie
- Inspraak leerkrachten
- Samenwerking leerkrachten
- Responsief handelen t.a.v. ouders & omgeving
- Reflecterend handelen (lkr. & school)
- Vernieuwingen binnen school

- Cfr. ook Schooleffectiviteitsonderzoek (Scheerens, 2000)
 - Prestatiegericht & hoge verwachtingen
 - Hoge verwachtingen (op schoolniveau)
 - Hoge verwachtingen (op leerkracht niveau)
 - Educatief leiderschap
 - Klasproces opvolgen
 - Kwaliteit lkr. bewaken
 - Professionaliseren van leerkrachten
 - Consensus binnen team
 - Schoolklimaat: orde en goede verhoudingen
 - Evaluatie
 - Betrokkenheid van ouders
 - Betrokkenheid, contact en tevredenheid (cfr. ook welbevinden van leerkrachten, Aelterman, 2007)
 - Klasklimaat
 - Relaties, orde, tevredenheid
 - Effectieve leertijd

5.2. Werken in een specifieke context:

GOK-scholen

- Uit verschillende deelonderzoeken blijkt dat leerkrachten tevreden zijn over job, maar aangeven dat het een zware job is
 - Niet willen werken in ‘witte scholen’, maar anderzijds: moeilijk, problemen, ...
 - Leerkrachten: vergelijken met ‘witte scholen’
- Confrontatie met beeld van buitenwereld
 - Belang om werk van leerkrachten te waarderen

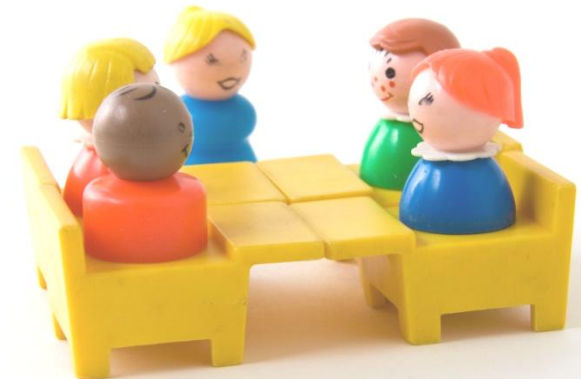
- Wij maken het verschil
- ~ doelmatigheidsbeleving (gevoel hebben iets te kunnen realiseren, mate waarin leerkracht zich bekwaam voelt)

Geloven dat je met je team, door inspanningen het verschil kan maken (leerlingen leren, hoge onderwijskwaliteit).

Steun van school (directie, team)= van belang voor welbevinden van leerkrachten (cfr. Aelterman e.a. , 2007)

5.3. Theorie en praktijk

- Visie op het creëren van een krachtige leeromgeving leeft in de praktijk, maar het concretiseren van de visie (differentiatie, coöperatief leren, aandacht voor individuele verschillen, benaderingen van leerlingen)
= niet evident
- Steun van leerkrachten in de klaspraktijk (concreet, dagelijkse begeleiding) = noodzakelijk.
- Professionalisering van leerkrachten = cruciaal
Afstappen van 'individuele leerkracht' in 'klas'

5.4. Ouders en school

- Wordt ervaren als problematisch
 - Blijkt ook uit analyse van vragenlijsten (zie Gerlinde Snoeck) van alle onderzoeksscholen
- Veel initiatieven worden genomen, maar meestal geen succeservaringen
- School met positieve ervaringen geeft aan: “inspanningen”, “kritische evaluatie” → resultaat

5.3. Blijvend in verandering

- Leerlingpopulatie van concentratiescholen verandert, scholen worden na X-aantal jaar weer geconfronteerd met veranderingen
 - Vb. projecten: meer heterogene leerlingpopulatie
 - Gevolg: leerkrachten vragen zich af hoe ze met 'witte leerlingen' moeten omgaan, leerkrachten geconfronteerd met 'werkende ouders' etc.
 - Andere instroom: vb. meer leerlingen met lage SES

Van beleid tot beelden ...

Maar uiteraard ook van beelden tot beleid.

→ Interactie tussen beelden & beleid

Lia Blaton

Lia.Blaton@ugent.be

Steunpunt Diversiteit & Leren

Sint-Pietersnieuwstraat 49

9000 Gent

www.diversiteitenleren.be

steunpunt
diversiteit & leren

Pauze

